



Özgün Araştırma • Original Article

Güce Adının Tarihi ve Kültürel Kökenleri

The History and Cultural Origins of Güce Name

Mevlüt Kaya ^{a,*}

^a Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Eynesil Meslek Yüksekokulu, 28850, Giresun/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-7508-1149

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 22 Kasım 2017
Düzeltilme tarihi: 30 Mayıs 2018
Kabul tarihi: 09 Haziran 2018

Anahtar Kelimeler:

Güce
Tirebolu
Giresun
Yer Adları

ÖZ

Yer adları, çeşitli statülerdeki yerlerin geçmişini aydınlatmada başvurulabilecek önemli verilerdir. Anadolu kırsallarındaki çoğu Türkçe yer adının kökeni yanlış bilinmekte, bu yanlışlıkların sürdürülmesi, tarihsel gerçekliklerin açıklanmasında bir dizi engel teşkil etmektedir. Çağlar boyunca uzak bölgelerden göç alan Anadolu'da, eski dönemlerden kalma yer adlarının önemli bir kısmı, 11. yüzyılda başlayan Türk akınları sürecinde değiştirilmiş veya yeniden yorumlanmıştır. Asya'dan Anadolu'ya ve Balkanlara kadar taşınmış olan Türkçe yer adları da bugün çeşitli politik kaygılarla değiştirilmekte veya anlam, biçim, köken bakımından saptırılmaya maruz kalmaktadır. Bu durum karşısında Türkçe yer adlarının bilimsel disiplinler yardımıyla araştırılarak akademik sonuçların ortaya konulması gerekmektedir. Çalışmada, ilgili kaynaklar çerçevesinde Giresun ilinin Güce ilçesinin ad kökeninin incelenmesi bu gerekliliğin bir sonucudur.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 22 November 2018
Received in revised form 30 May 2018
Accepted 09 June 2018

Keywords:

Güce
Tirebolu
Giresun
Place Names

ABSTRACT

The place names are important informations which are referable to clarification for history of the places on several status. A lot of the origins of Turkish place names are known wrongly in the country sides of Anatolia and ongoing of these mistakes creates a range of obstructs in explaining the historical realities. In Anatolia, which let immigrants from distant regions throughout the ages, a significant number of place names from ancient times have been altered or reinterpreted in the course of the Turkish invasions that began in the 11th century. Today, Turkish place names which migrated from Asia to Anatolia and The Balkans are changed with some political concerns or are subject to diversion in terms of meaning, form and origin. In the face of this situation, it is necessary to investigate the Turkish place names with the help of scientific disciplines and to show the academic results. In this work, the research of the origin of Güce name which is a county of Giresun pursuant to related sources is a result of this necessity.

1. Giriş

Giresun'un doğu ilçelerinden biri olan Güce'nin kuzeyinde, güneyinde ve doğusunda Tirebolu, batısında Espiye ilçesi yer almaktadır. Engebeli bir arazi üzerine kurulu Güce, 20. yüzyıla dek civardaki tek kasaba olan Tirebolu'ya bağlı bir yerleşim birimidir.

1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle Türkiye'de, merkezi idare kuruluşları bakımından coğrafi, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, illerin de diğer kademelere ayrılacağını belirten hüküm karşısında, 469 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda değişiklik yapılarak

Anayasa'nın getirdiği esaslar çerçevesinde illerin ilçelere, ilçelerin de bucaklara ayrılacağı esas kabul edilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, 1976: 11). Bu tarihten itibaren Türkiye'de pek çok belde, ilçe olmuştur. Çevresindeki köyleri birbirine bağlayan bir merkez durumundaki Güce'de de ilk kez 1975'te belediye teşkilatı kurulmuştur. Güce'nin 3644 Sayılı Kanun ile müstakil bir ilçe olduğu 20 Mayıs 1990 tarihine kadar (Kufacı, 2016: 36) belde statüsüyle bağlı olduğu Tirebolu'ya uzaklığı 21 kilometre, Giresun il merkezine uzaklığı ise 49 kilometredir. Güce'de genel olarak dağınık bir yerleşim hâkimdir. İlçenin başlıca yükseltileri şunlardır: Ciritlik Tepesi, Şihtepe, Ceviltepe, Gürcütepe, Hambartepe (Öztürk, 2005: 460).

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: tarihmeltemi@hotmail.com

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin küçük ölçekli ilçelerinden biri olan ve Karadeniz Dağları'nın eteklerinde kurulan Güce, sahilten yaklaşık 15 kilometre kadar uzaklıkta olup, 351 kilometrekarelik bir yüzölçümüne sahiptir (Kufacı, 2016: 17). 40°-53° enlemleri ve 38°-48° boylamları arasında yer alan ilçenin rakımı 340 metredir. İlçenin 15 köyü, dört mahallesi vardır¹. Fiziki özellikleri ve iklimi Doğu Karadeniz Bölgesi karakterini yansıtmaktadır. Başlıca dereleri; Karaovacık, Gelevera ve Karadoğa'dır. İlçe genelinde çay, fındık ve kısıtlı ölçülerde sebze tarımı yapılmakla birlikte arıcılık, hayvancılık ve yaylacılık önemli geçim kaynaklarıdır.

Güce'nin merkez nüfusu 4402, köylerinin nüfusu 3994, toplam nüfusu ise 8386'dır (<http://www.guce.gov.tr/ilce-nufusu>). İlçenin genel nüfusunda, son on yılda küçük iniş çıkışlar gerçekleşmiş olsa da çoğunlukla nüfus sekiz binin üzerinde seyretmiştir. İlçenin köy nüfusu ise bu süreçte giderek düşmüştür. Azalan köy nüfusunun, ilçe merkezini pek etkilemediği görülmektedir. Bu durum, köylerin ilçe dışına göç verdiğini göstermektedir.

2. Güce'nin Kısa Geçmişi

Tarihsel verilere göre, Güce'deki Türk yerleşimi 11. yüzyıla dek inmektedir. Anadolu Selçukluları ve Osmanlı döneminde bir uç niteliği taşıyan Tirebolu-Güce-Espiye havzasında Türk boylarının yerleştikleri bilinmektedir (Emecen, 2007: 1-19; Bostan, 2007: 21-61). Turan, bölgenin Türkleşmesiyle ilgili şu tespitlerde bulunmuştur: "Şarkî Karadeniz sahilleri iki yoldan istilaya ve Türkleşmeye maruz kalıyordu. Bunlardan biri Karadeniz dağlarında yayla yapan veya Harşit çayı gibi vadilerden ilerleyen Türkmenler sahillere iniyordu... Panaretos XIV. Asırda Çepnilerin Tirebolu'ya kadar vardıklarını söyler ki, bunlar Gümüşhane tarafından gelmişlerdir..." (Turan, 2004: 530).

Güce'de sekiz eski yerleşim yerinin olduğu bilinmektedir. Bunlar; Alahnas, Arageriş, Alapelit, Baş, Çeğel, Çukurlu, İlit ve Kuz köyleridir (Sümer, 1992: 153-154). İlçenin bugünkü 15 köyü ise şunlardır: Ergenekon, Akpınar, Boncukçukur, Dayıcık, Düzçukur, Kuluncak, Fırınlı, Soğukpınar, Sarıyar, Yukarıboynuyoğun, İlit, Örnekköy, Güragaç, Fındıklı, Tekkeköy. Saltık, bu köylerden üçünde (İlit, Fındıklı, Ergenekon) Çepni Türklerinin yaşadığını bildirmektedir (Saltık, 2016: 131). Tarihsel süreçte ilçede yaşayan başlıca sülaleler şunlardır (Güce, 2017):

- (i) Akpınar Köyü: Görekseoğulları, Şellioğulları, Kelhasanoğulları.
- (ii) Boncukçukur Köyü: Bekirefendioğulları, Cıbillioğulları, Çağmanoğulları.
- (iii) Dayıcık Köyü: Topçuoğulları, Ericoğulları, Velioğulları, Karavelioğulları, Çolakoğulları, Kürdoğulları.
- (iv) Düzçukur Köyü: Şellioğulları, Gedikoğulları, Bektaşoğulları.
- (v) Ergenekon Köyü: Karayakupoğulları, Karabacakoğulları, Yiğinoğulları.
- (vi) Fındıklı Köyü: Durduoğulları, Mollamehmetoğulları, Gündoğduoğulları, Canoğulları.
- (vii) Kulpar Köyü (Kufacı, 2016: 31-33): Barboğulları, Kürtoğulları, Haliloğulları, Türdoğulları².
- (viii) İlit Köyü: Şihoğulları (Yüksel, 2003: 157).

- (ix) Güce merkez: Meryemoğulları, Osmançavuşoğulları, Abdoğulları, Hıracoğulları, Kuzucuoğulları. 1835-1847 yılları arasında Güce genelindeki sülaleler ise şunlardır: Abdullahoğlu, Ayaklıoğlu, Ayrancıoğlu, Balioğlu, Boduroğlu, Ceniklioğlu, Tomakoğlu, Güceferoğlu (Gücefaroğlu), Hatiboğlu, Kabarukoğlu, Karabatakoğlu, Karabicoğlu, Kırahmedoğlu, Kırhasanoğlu, Kopuzoğlu, Musaoğlu, Sarıhaliloğlu, Temüroğlu, Ustaoğlu, Yakuboğlu (Yüksel, 2013: 23). Bu sülalelerin bir kısmı bugün Güce'de yaşamamaktadır (Kufacı, 2016: 31-33), ancak büyük çoğunluğu bugün hâlâ Güce-Espiye-Tirebolu havzasında yerleşiktir.

16. yüzyılda, Güce'nin de içinde bulunduğu Tirebolu yöresi, idari bakımdan Trabzon Sancağı'na bağlıydı. Güce bu dönemlerde Bayramoğlu Nahiyesi'ne sınır olan Alahnas Nahiyesi içerisinde yer almaktaydı. Alahnas Nahiyesi içerisinde yer alan köylerden bazıları bugün Tirebolu'ya, bazıları ise Güce'ye bağlıdır. Güce'nin İlit Köyü, 16. yüzyılda Bayramoğlu Nahiyesi'ne bağlıydı (Sümer, 1992: 79, 85). Fatsa, vergi nüfus kayıtlarından hareketle bu yüzyılın ilk yarısında Bayramoğlu Nahiyesi'nde yer alan sekiz köyde gayrimüslim aile yaşamadığını belirtse de (Fatsa, 2005: 264, 406) vergi nüfusundan kesin bir biçimde bu sonuca ulaşılamayacağı açıktır.

Güce yöresi, Osmanlı'nın son dönemlerine kadar hem aralarında inanç farklılıkları bulunan Türklerin hem de diğer etnik unsurların bir arada yaşadığı bir coğrafyadır. Ayrıca Eymür, Halaç, Avşar, Çepni gibi Oğuz boylarının yanı sıra Kıpçaklar gibi diğer Türk boylarının da tarihsel süreçte bölgeye akınlarla geldiği bilinmektedir. 11. yüzyılda, Malazgirt zaferinin ardından Türk boylarının yoğun bir biçimde Türkistan'dan İran'a, İran'dan da Anadolu'ya göçmeye başladıkları görülmektedir. Anadolu'ya göçen yüz bin çadırılık Türk kitlenin önemli bir kısmının Doğu Karadeniz'e gelerek Giresun-Trabzon arasına yerleştikleri bilinmektedir (Sümer, 1999: 352). Güce'nin doğu-batı ve kuzey-güney istikametinde eski göç yollarını birleştiren bir havza olduğu gerçeğinden hareketle, stratejik öneminin bir neticesi olarak burada çoğu Türk topluluklarının ve yabancı unsurların yerleşmiş olacağını kabul etmek gerekir. Tarihsel süreçte Güce, bölgedeki sekiz önemli yolun kavşağı durumundadır. Bu yolların istikameti şöyledir (Kufacı, 2016: 18-19):

- (i) Güce merkez ↔ Karadeniz sahili
- (ii) Güce, Atos mevki ↔ Kozköyü ↔ Arslancık ↔ Harşit Vadisi
- (iii) Güce ↔ Gelevera ↔ Gümüşhane
- (iv) Güce ↔ Gelevera ↔ Boynuyoğun
- (v) Güce ↔ Kemaliye ↔ Espiye
- (vi) Güce ↔ İkidere ↔ Espiye
- (vii) Güce ↔ İlit ↔ Yaylalar
- (viii) Tirebolu ↔ Henköllü ↔ Kozköyü ↔ Şabankale ↔ Yaşmaklı Ağaçbaşı ↔ Gümüşhane

Yöreye dair 1486 tarihli ilk tahrirde adı geçen büyük köyler, tarihsel süreçte yeni köylerin oluşmasını sağlayarak idari sınırlarında ve statülerinde önemli değişiklikler yaşamışlardır. Fatsa'nın aktarımlarına göre, Alahnas Nahiyesi'nin idari sınırları Tirebolu'nun güneyindeki Arageriş'ten başlayıp, yine ilçenin güneyindeki İlit'e dek uzanmaktaydı. Alahnas, genel olarak bugünkü Güce ilçe

sınırlarıyla Tirebolu'nun güneybatı kısımlarına denk gelmektedir (Fatsa, 2010: 122).

Güce'nin henüz müstakil bir karye olmadığı 15. yüzyıl başlarında, bağlı bulunduğu Tirebolu'dan geçen seyyah Clavijo, Tirebolu'ya dair kısa bilgiler vermiştir (Clavijo, 1993: 68): "... Ertesi gün, sahil üzerinde kurulu büyük bir şehir gördük. Burası Tirebolu idi. Trabzon İmparatorluğu'na bağlı olan ilk yer burasıydı. Biraz daha ilerleyince Horel (Görel) adında bir kasaba gördük."

Tirebolu yöresiyle ilgili bilgi veren seyyahlardan biri de Bijişkyan'dır. Bijişkyan'ın, Tirebolu'ya dair gözlemleri daha ziyade sahil şeridinden ibarettir. Bu nedenle, zikredilen seyyahın yöreden geçtiği 19. yüzyılda Tirebolu'nun bir köyü durumundaki Güce'ye dair bilgi vermemesi doğaldır. Bijişkyan, bu yüzyılda Tirebolu kasabasında Türk, Rum ve Ermenilerin birlikte yaşadıklarını yazmıştır (Bijişkyan, 1969: 38). Bu dönemlerde Güce'den yakın civardaki kasaba ve köylere göçler gerçekleştirilmektedir. Örneğin, 1835 yılı nüfus kayıtlarına göre, Güce'den iki kişi Görel'e'nin Aralıköz köyüne göçmüştür (Emecen vd., 2015: 75, 77, 113). Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla yöredeki siyasi kargaşanın artması, azınlıkların isyanları ve ortaya çıkan etnik çatışmalarla birlikte Rus işgalinin gerçekleşmesi, yörede yoğun göç hareketlerine yol açmış, bu kozmopolit bölgede büyük bir değişiklik olmuştur³. Bu süreçte Güce'nin içinde bulunduğu Tirebolu Kazası, Trabzon merkez sancağına bağlıdır (Goloğlu, 2000: 127). Yaylacılığa bağlı hayvancılıkla meşgul olan Güce köylülerine ait hayvan sayısı ve vergi miktarları hakkında, 1876 tarihli Osmanlı kayıtları ayrıntılı bilgiler vermektedir (Sümer, 1992: 153-176).

3. Güce Adının Menşei

Tarih çalışmalarında sağlam bir dayanak olarak başvuru yer adları, yalnızca eski boy adları hakkında bilgi vermekle kalmaz, ayrıca bu boyların dağılışı, yayılışı, sosyal, ekonomik ve diğer özellikleri hakkında da önemli ipuçları verebilir (Eren, 1989: 160). Bu noktada bir yer adının kimler tarafından ve nasıl konulduğu, esin kaynağı ve varsa bilinen önceki versiyonu etraflıca araştırılmalıdır.

Dünyanın çoğu yerinde olduğu gibi, Türkiye'de de Cumhuriyet öncesinde ve sonrasında çeşitli nedenlerle yer adlarını değiştirme uygulamasına gidilmiştir. Giresun da bu uygulamalardan fazlaca etkilenmiş, 1984'e kadar 503 köyden 168'inin ve 3 bucağın adı değiştirilmiştir. Bu oran, Giresun'daki köy ve bucakların % 34'üne tekabül etmektedir (Emiroğlu, 1984: 197).

Doğu Karadeniz Bölgesi, yer adları değiştirme uygulamasından en çok etkilenen bölgelerden biridir. 1925'te Artvin'deki çoğu Gürcüce olduğu düşünülen bazı yer adları, il genel meclisi kararıyla değiştirilmiştir. 1940'ta ise bu uygulama, İçişleri Bakanlığının kararıyla resmîleştirilmiştir. Genelgenin ardından valilikler tarafından yabancı yer adları listelenerek bakanlığa yollanmış, bu doğrultuda genel bir çalışma başlatılmıştır (Tuncel, 2000: 27).

Daha önce de belirtildiği üzere, yer adlarının değiştirilmesine yönelik resmi girişimler, Osmanlı'nın son döneminde de üzerinde sıkça durulan uygulamalar arasındadır. Enver Paşa'nın 23 Aralık 1915'te yer adlarının

değiştirilmesine yönelik verdiği emirle oluşturulan listede, Güce'nin adı da yer almaktadır. 1915-1916 yıllarındaki Anadolu'da yer adları değiştirme girişimleri sürecinde, Güce'nin adı yetkililerce "Küçükköy" olarak değiştirilmek istenmiş, ancak uygulamaya geçilememiştir (Yüksel, 2003: 19-32). Aynı şekilde Güce'nin en eski köylerinden biri olan İlit'in adı da "Yakaköy" olarak değiştirilmek istenmişse de bu girişim hayata geçirilememiştir (Fatsa, 2010: 125).

Güce'nin bilinen başka bir adı yoktur. Bölgenin 14. yüzyıldan itibaren Çepni Türklerinin iskânına açıldığı, yaygın bilgiler arasında olsa da yöredeki Türk yerleşiminin 10. yüzyıla dek indiği anlaşılmaktadır.

19. yüzyılda Osmanlı coğrafyasındaki yer adlarını araştıran Mostras (2012) ve 20. yüzyılda Anadolu'daki eski yer adlarına ilişkin çalışmaları olan Umar (1993), Güce hakkında herhangi bir bilgi vermemiştir. Ancak Osmanlı yer adlarına dair muhtelif listeler yayımlayan Sezen, Güce'yi Tirebolu merkezine bağlı bir yer olarak göstermiştir (Sezen, 2006: 206).

Doğu Karadeniz Bölgesi araştırmacılarından Bilgin, Bulancak'taki Kücedere'nin, Dereli ilçesindeki Gücese köyü ve Kızıltaş köyündeki Güci mahallesinin, Güce ilçesinin ad menşei ile ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir:

"Tespit edebildiğimiz kadarıyla Karluklar, 1227 yılında Cengiz Han'ın halefi Ögeday Han'ın Curnağın Noyan komutasında Ön Asya'ya gönderdiği bir ordu komutasında gelmişti. Teme Çerisi denilen ve açılan yerlere yerleşmek üzere aileleri ile birlikte gönderilen bu ordunun dört tümeden birinin Uygur, Karluk, Türkmen ve Küçeliler adlı Türk kavimleri ile Kaşgar Türkmenlerinden oluşuyordu. Trabzon bölgesine yerleşen Karlukların bu bölükten olması kuvvetle muhtemeldir. Burada adı geçen Küce ismine bölgede Giresun'a bağlı Güce ilçesi, Bulancak'ta Kücedere, Yavuzkema'l'de Gücese (Şimdi Pınarlar köyü) ve Kızıltaş köyüne bağlı Güci mahallesi şeklinde yer ismi olarak rastlıyoruz." (Bilgin, 2000: 100)

Yöreyle dair araştırmaları bulunan Fatsa da 1455'e ait Osmanlı tahrirlerinden hareketle, Kırık Nahiyesi adıyla anılan bölgede Göçekse (Gücese) adlı bir köy yerleşiminin bulunduğunu aktarmaktadır. Fatsa'nın aktarımlarına göre, Gücese'de 1485'te yerleşik nüfus bulunmamaktadır. Köy hariçten ekilmektedir. 1530'da da aynı durum söz konusudur. Ancak 1547'de bu köyde hızlı bir iskân hareketinin olduğu anlaşılmaktadır. 1642 tarihli Avarız defterlerine göre, köyde arpa ve buğday ekimi yapılmaktadır (Fatsa, 2010: 220).

Yaygın rivayetlerden yola çıkarak hazırlanan resmi kaynaklarda ve çoğu yerel yayınlarda Güce adının, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Doğu Anadolu'dan buraya gelerek yerleşen "Gücefarogulları" adlı sülaleden esinlenerek konulduğu aktarılmaktadır (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Giresun, 1998: 205; Kara, 2010: 68). Ancak Güce adının kökenlerine dair Osmanlı döneminde yazılmış eserlerden herhangi bir veri elde edilememiştir. Ahmet Vefik Paşa'nın (1293), Ahmet Rifat'ın (1299) ve Ali Cevad'ın (1313) eserlerinde bu adla ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türkî (1317: 1191) adlı eserinde ise "güce" sözcüğü "kaynatılmış bulgur, dökülmüş buğday: güce tarhanası" karşılığıyla verilmiştir. Daha eski dönemlerde gidildiğinde, Türkçenin ilk sözlüğü olan

Kaşgarlı Mahmut'un yazdığı Divan-ı Lügati't-Türk'te "Küçet" adındaki bir Türk kavmine rastlanmaktadır. Kaşgarlı, bu kavmin Harezmi bölgesinde yaşamakta olduğunu belirtmiştir (Kaşgarlı, 2005: 331). Aynı bilgi, Sümer'in (1999: 58, 87) Türk boyları üzerine yaptığı araştırmalarda da geçmektedir.

Kamus-ı Türkî'de olduğu gibi; Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nde de "güce" sözcüğünün karşılığı "bulgur" olarak geçmektedir. (Toparlı, 1993: 131, 142). Derleme Sözlüğü'nde ise "güce" sözcüğü, Giresun-Güce yöresine yer verilmeksizin yerel anlam farklılıklarıyla şöyle aktarılmıştır (Derleme Sözlüğü, 1993: VI/2207):

- (i) Kırılmış buğday, yarma (Çanakale-Biga yö.)
- (ii) Yarılmış mısır, burçak (Yeşilova-Burdur yö.)
- (iii) Bir çeşit oyun (Rize yö.).

Türkiye'de bugün Güce ilçesinin dışında, Güce adıyla ilişkili olabileceği düşünülen bazı yer adları bulunmaktadır. Bunlardan biri, Giresun'un Çamoluk ilçesine bağlı Gücer köyü, biri Eskişehir'in Mihaliçcik ilçesine bağlı Güce mahallesidir. Diğer de Zonguldak'ın Kozlu ilçesine bağlı köylerinden biri olan Gücek köyüdür (Köy Köy Türkiye, 2003: 266; T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, 1968: 241).

Mihaliçcik'in Güce mahallesinin ad kökeni, yerli halk arasında şöyle bir rivayete dayanmaktadır: Buraya yerleşen ilk Türk kitlesinin içinde oldukça güçlü ve çalışkan insanlar bulunmaktadır (Tuna, 2017). Dolayısıyla bu yere gücü temsil eden "Güce" adı konulmuştur. Bu rivayet, Güce mahallesinin ad menşeiinden uzak bir yakıştırma değildir. Çamoluk'un Gücer köyü ise 1993'te Pınarlı köyünden ayrılmıştır. Yerli halk, eskiden mahalle statüsünde olan bu adın yüzlerce yıldır kullandığını ancak adın menşeiine dair herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmektedir (Çolakel, 2017).⁴ Kozlu'ya bağlı Gücek köyünün ad menşei hakkında da herhangi bir yazılı ya da sözlü veriye ulaşılamamıştır (Başyigit, 2017).

Osmanlı yer adlarında ilişkin çalışmaları olan Akbayar'ın eserinde (2001) "güce" sözcüğü ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak muhtelif tarihlerde Osmanlı coğrafyasında "güce" adıyla ilişkili olabileceği düşünülen bazı topluluk veya yer adlarıyla nadiren de olsa karşılaşmaktadır. 1857 yılında Çukurova yöresinde "Küçü oğlu" adlı bir oymağın bulunması, bu duruma örnektir (Sümer, 1999: 435). Uğur, Türklerin yer adlandırmalarında kullandıkları yöntemleri şöyle tasnif etmiştir: Türklerde genellikle arazinin şekli, rengi, sahibinin adı, suyunun özellikleri ve arazide geçen olaylara göre yer adlandırması yapılmıştır (Uğur, 1991: 12).

Tirebolu-Güce yöresine ait 1486-1515 yıllarındaki tahrirlerden, Türk oymaklarının sürekli bir yer değiştirme eyleminde buldukları anlaşılmaktadır. 1515'te bu yöre Kürtün kazasına bağlıdır. 1486-1583 sürecine ait tahrirlerden anlaşıldığına göre, yöredeki Türkler arasında mezhebi farklılıklara dayalı çatışmalar yaşanmıştır (Bostan, 2002: 115, 311,312). Bu çatışmalar, kitlelerin bölgeler arası göçlerine, dolayısıyla nüfus değişimine ortam hazırlamıştır. Gerçekleşen göçlerle birlikte, Türk boyları yer ve oymak adlarını farklı bölgelere taşımışlardır. Giresun'daki Güce dışında, 1523-1524 tarihli Osmanlı kayıtlarında bulunan, Tarsus Sancağı dahilindeki Güce mezrasının adı (Halaçoğlu,

2009: 1629), muhtemelen Anadolu'daki göçler sürecinde gerçekleşen kültürel taşınmaların bir sonucudur. Osmanlı döneminde, Türkçe yer adlarının yoğun bir biçimde yayıldığı Balkanlarda ise "Güce" adına rastlanmamaktadır (Acaroğlu, 2006: 42, 167).

16. Yüzyılda Osmanlı yer adları içinde bugünkü "Güce"ye dair başka bir yer adına rastlanmamaktadır (Osmanlı Yer Adları-1-2, 2013). Yine, Osmanlı tahrir kayıtlarında geçen Malatya sancağına bağlı Erenci nahiyesindeki Gücek adlı bir karyenin (Yediyıldız, 1984: 33) ve Beyşehir sancağına bağlı Göçü ve Göceler nahiyelerinin (Erdoğan, 2006: 345-347, 413), Giresun'un Güce ilçesinin ad menşeiyle ortak bir köken ilişkisinin bulunduğu dair herhangi bir veri bulunmamaktadır.

Lezina ve Superanskaya'nın Türk boy ve oymakları üzerine yaptıkları derlemelerde, "Güce" adıyla ilişkili olabileceği düşünülen pek çok topluluk adı yer almaktadır. Bunlardan biri oldukça dikkat çekicidir: Kucur/Koçur (Türkmen Avşar boyu). İnceleme kapsamındaki Güce'de bugün hâlâ yaşamakta olan bir sülale bulunmaktadır: Hoçuroğulları. Bu sülale, Güce'nin Kuluncak köyüne yerleşmiş köklü bir topluluktur. Buna bağlı olarak, Güce ve Kucur adları arasında muhtemel bir ilişkinin varlığı akla gelmekte ise de henüz konuya açıklık getirecek bir veri bulunmamaktadır (Lezina vd., 2009: 380).

Kafesoğlu, "eski Türk boylarının adları boyun bu siyasi ve sosyal hususiyetlerini meydana koymaktadır" demektedir (Kafesoğlu, 1998: 230). Kuçe sözcüğünün, "bulgur" anlamından hareketle düşünüldüğünde "küçük bir grup" anlamı verdiği düşünülebilir. Bundan hareketle, Güce'de yakın geçmişte dek buğday yetiştirilip bulgur dövülmekte (Kufacı, 2016: 225) olduğu gerçeği ile "bulgur-Güce" ilişkisi her ne kadar düşündürücü olsa da bu yönde bir veri bulunmamaktadır.

Doğu Türkistan'da bulunan Uygur Bölgesi'ndeki eski Türk yerleşimi olan Kuça/Küçe (Roux, 2006: 125-166) ile Güce arasında ad menşei bakımından bir ilişki bulunup bulunmadığı henüz bilinmemektedir.

Yaygın bir rivayete göre Güce, adını Osmanlı'nın kuruluş yıllarında Doğu Anadolu'dan gelerek buraya yerleşen Gücefaroğulları (Güceferoğulları) adlı bir sülaleden almıştır (Kufacı, 2016: 23). Başka bir rivayete göre bu sülale, 1461'de Trabzon'un fethinin ardından Güce'ye gelip yerleşmiştir. Bu zamanlarda Güce'nin bir yerleşim yeri olarak adı yoktur. Burası muhtemelen yakınlarındaki Kulpar köyü veya Giyimli Mahallesi sınırları içine dâhildir. Gücefaroğulları, Güce'nin yerlileriyle uzun yıllar birlikte yaşamışlar ve bazı toplumsal hizmetlerde bulunmuşlardır. Güce'nin yaylalarında hayvancılık yapmışlar, yaylacılık kültürüyle iç içe yaşamışlardır. Güce'nin adı, bu uzun süreçte Gücefaroğullarının adıyla anılmaya başlamış ve ilerleyen zamanlarda yer adı olarak buraya verilmiştir. Sonraki yüzyıllarda Gücefaroğullarının buradaki nüfusu hızla azalmaya başlamıştır. Bu azalmanın başlıca iki nedeni vardır: Veba salgınından kaynaklanan ölümler ve bu sülalenin meskenlerinin buradaki bazı kişilerce yok edilmesi (Kufacı, 2016: 24). Tarihsel süreçte yerli ve yabancı pek çok sülale bölgede yaşanan iç huzursuzluklar nedeniyle, bölgesel güçlerin yerinden etme faaliyetlerine maruz kalmışlardır.

Güceftaroğullarına ait Güce'deki ev, 1847 yılında yakılmıştır. Bu olaya dek nüfusu giderek azalmış olan sülale, bu olaydan sonra Tokat-Erbaa'ya göçmüştür (Kufacı, 2016: 35). Güceftaroğulları ile birlikte Güce'ye gelip yerleşen Cafaroğulları adlı bir sülale de bu göçe eşlik etmiştir. Sülalenin bir kısmının da bu tarihlerde Tirebolu'nun Danışman köyüne göçmüş olduğu, 1893 yılına ait nikâh kayıtlarından anlaşılmaktadır (Yüksel, 2008: 197). Güce yöresine dair araştırmaları bulunan Kufacı'nın bildirdiğine göre, Dereli'nin Yavuzkema Beldesi (Kırık Nahiyesi) dâhilindeki Gücese ve Aksu köylerinde meskûn olan Güceftaroğulları ve Cafaroğulları, yöredeki Rum baskını ve salgın hastalıklar nedeniyle 1790'larda Gümüşhane üzerinden şimdiki Güce'ye göçmüşlerdir. Güceftaroğulları Güce'nin Puturak mevkiini, Cafaroğulları ise Giyimli mevkiini iskân mahalli haline getirmiştir. Yaklaşık yüz yıl burada kalmışlar, ancak bölgedeki kargaşaların artması sonucunda meskenlerini terk ederek göçmek zorunda kalmışlardır (Kufacı, 2016: 24). Bu iki sülalenin bakiyeleri Dereli ilçesinin adı geçen köylerinde meskûndurlar. Ayrıca Güce'nin Giyimli Mahallesi'nde Cafaroğlu adlı bir bahçenin ve Puturak mevkiinde Güceftaroğullarına ait mesken kalıntılarının bulunduğu bildirilmiştir (Kufacı, 2016: 25).

Mevcut verilere göre, Güce'nin ne zaman bir yerleşim yeri haline geldiği kesin olarak bilinmemektedir. Kufacı'nın tespitlerine göre Güce, 1400'lü yıllarda Güceftaroğulları ve Cafaroğullarının yöreye geldiği zamanlarda, Kulpar ve Giyimli civarındaki bir yerleşim yeri idi. Yörede 1432-1455 yıllarına ait Türk mezar taşlarının ve Rumlara ait kalıntıların bulunması, farklı etnik grupların burada birlikte yaşadıklarını göstermektedir (Kufacı, 2016: 25-26).

Güce adına ilişkin farklı bir rivayet daha bulunmaktadır: "Güce-Göğçe" ilişkisi. Güce'nin İlit köyünden Karaovacık'a giden yolda, Göğçebel denilen bir mevki bulunmaktadır. Burası resmi kayıtlara "Gökçebel" olarak geçmiştir. Kufacı, bunun yanlış olduğunu; adın orijinalinin "Göğçebel" olması gerektiğini belirtmiştir. Güce adının ise burada zikredilen "Göğçebel/Göğçe"den değil, Güceftaroğullarından esinlenerek konulmuş olduğunu bildirmiştir (Kufacı, 2016: 26). Ancak, Kafesoğlu boy adlarından bir kısmının eski Türk unvanları olduğunu belirtmiş, Küerçi (gök, mavi) sözcüğünü buna örnek göstermiştir (Kafesoğlu, 1998: 180). Bu tespitler ise Güce adının "göğçe" sözcüğüyle de ilişkisini ortaya çıkarmada yetersizdir.

Karadeniz Bölgesi üzerine etimolojik araştırmalar yapan Öztürk, çalışmasında "Güce" ilçesine kısaca yer vermiş, Güce'nin ad menşei hakkında herhangi bir bilgi vermemiştir. Öztürk, Güce'nin Kuluncak köyündeki Kuçuroğlu (Hoçuroğulları) sülalesinden bahriye askeri olan Kuçuroğlu Hüseyin'in 1860'larda adının eşkıyalık olaylarına karıştığına dair bir kesit sunmuştur (Öztürk, 2005: 720).

4. Sonuç ve Değerlendirme

Güce'de Türk yerleşimi Osmanlı öncesine dayanmaktadır. Anadolu Selçuklularından önceki akınlar sürecinde bazı Türk boyları yöreye gelip yerleşmişlerdir. Türk boylarının Güce yöresine Asya'dan geldikleri bilinmektedir. Güce, önemli tarihsel yolların kavşağı olmakla birlikte, bölgenin toplanma ve kaynaşma merkezlerinden biridir. Tarihsel kaynaklarda adının geçmemesi, Güce'nin idari bakımdan müstakil bir statüsü bulunmaması ve bir geçiş güzergâhında

yer almasıyla ilgilidir. Güce'nin, bilinen başka bir adı bulunmamaktadır.

Çalışmada anlatıldığı üzere; Bulancak'taki Küçedere, Çamoluk'taki Gücer, Dereli'deki Gücese ve Güci adlı eski yerleşim birimlerinin Güce adıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Güce adının kökenine isnat edilen bir yer adı da Güce'nin İlit köyünden Karaovacık yaylasına giden yol üzerindeki "Göğçebel/Gökçebel" adlı bir mevkiidir. Ancak bu mevkinin Güce'den oldukça uzakta bulunduğunu ve bu ihtimalin çok zayıf olduğunu belirtmek gerekir.

Divan-ı Lügati't-Türk'te geçen ve Harezm bölgesinde yaşadığı bildirilen Küçet adlı Türk kavmi ile Güce adı arasında ise henüz bilimsel bir ilişki ortaya konulamamıştır.

Bilgin'in (2000: 100) Giresun dâhilinde bulunan Güce, Güci, Güce ve Küçedere adlarını taşıyan yerlerin, 13. yüzyılda bölgeye geldiği düşünülen Küçeliler adlı Türk kavmiyle ilişkili olduğuna dair yaklaşımı, henüz kesin verilere dayanmasa da ihtimal dâhilindedir.

Buraya kadarki verilerin tümü değerlendirildiğinde, Güce ilçesinin ad menşei hakkında kesin bir sonuca varılamamakla birlikte, en ikna edici sonuç şudur: İlçenin adıyla ilgili yaygın bir rivayet olan "Güceftaroğulları/Güceftaroğulları" sülalesinin hangi zaman aralıklarında yörede yaşadıkları bilinmemektedir. Bir rivayete göre Osmanlı'nın kuruluş yıllarında, başka bir rivayete göre Trabzon'un fethinden sonra söz konusu sülalenin buraya gelip yerleştiği kabul edilse de bu konuda kesin bilgi yoktur. Güce adının söz konusu sülalenin adından esinlenilerek konulmuş olma ihtimali kadar, bu sülalenin adının Güce'den esinlenilerek konulmuş olabileceğini düşünmek de mümkündür. Osmanlı döneminde Güce'de buğday tarımı yapılmakta, buğday dövülerek bulgur elde edilmektedir. Dönemin en önemli besin kaynaklarından olan bulgur, belki de bu sülale tarafından üretilerek sektör haline getirilmiş, dolayısıyla "bulgur" anlamındaki "güce" sözcüğüne "dâr=tar" eklenerek mesleki bir terime dönüştürülmüştür.

Notlar

¹ Köyleri: Akpınar, Boncuçukur, Dayıcık, Düzcükur, Ergenekon, Fındıklı, Fırınlı, Gurağaç, Kuluncak, Örnekköy, Sarıyar, Soğukpınar, Tekkeköy, Yukarıboynuyğun. Mahalleleri: Tevekli, Giyimli, Kemaliye, Merkez.

² Türdoğlu/Türdoğulları, Osmanlı son dönemine dek civarda geniş arazilere sahipti. Bu arazilerden bir parçası, bugün Espiye'nin Taflancık köyünde yer almakta, "Türdoğlu" yeri olarak anılmaktadır.

³ Bu dönemde yöredeki göç hareketleri için ayrıca bkz. Tekir, 2016: 43-65.

⁴ Çamoluk Kaymakamlığı, (2017); Gücer köyü muhtarı Celal Çolakel, köyün adına dair bir bilgi bulunmadığını söylemiş, kaynak kişi künyesine dair doğum yılı ve tahsil durumu hakkında bilgi vermemiştir.

Kaynakça

Acaroğlu, M. T. (2006). *Balkanlarda Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.

- Ahmet Refik (1299). *Lügât-ı Tarihiyye-I*. İstanbul: Mahmutbey Matbaası.
- Ahmet Vefik (1293). *Lehçe-i Osmanî-2*. İstanbul: Matbuat-ı Amire.
- Akbayar, N. (2001). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ali Cevad (1313). *Memalik-i Osmaniye'nin Coğrafya Lügâtı*. İstanbul: Mahmutbey Matbaası.
- Başığit, B. (2017). 1955 Kozlu doğumlu, İlkokul Mezunlu, Muhtar (Kişisel görüşme: 11.09.2017).
- Bıjışkyan, P. M. (1969). *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası*. (çev. Hrand D. Andreasyan). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bilgin, M. (2000). *Doğu Karadeniz Tarih Kültür İnsan*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Bostan, M. H. (2002). 15.-16. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadi Hayat. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bostan, M. H. (2007). XV-XVII. Yüzyıllarda Espiye'nin Sosyal ve İktisadi Tarihi. *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu (24 Haziran 2006)*, İstanbul: Espiye Belediyesi Yayınları, 21-61.
- Clavijo, R. G. D. (1993). *Anadolu, Orta Asya ve Timur*. (çev. Ö. Rıza Doğrul). İstanbul: Ses Yayınları.
- Çamoluk Kaymakamlığı (2017). Gücer Köyü, (Erişim: 08.10.2017), <http://www.camoluk.gov.tr/gucer-koyu>
- Çolakel, C. (2017). (Doğum yılı ve tahsilini gizlemiştir), Çamoluk doğumlu, Muhtar (Kişisel görüşme: 05.09.2017).
- Emecen, F. M. (2007). Doğu Karadeniz Kıyılarında İskân ve Şehirleşme: Espiye Kasabasının Ortaya Çıkışı. *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu (24 Haziran 2006)*, İstanbul: Espiye Belediyesi Yayınları, 1-20.
- Emecen, F., & Yüksel, A. (2015). *Görel Kazası Nüfus Defteri (1835)*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Emiroğlu, M. (1984). Bolu Yöresi Yer Adları. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 181-200.
- Erdoğan, M. A. (2006). *Beşşehir Sancağı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Eren, H. (1989). Yer Adlarımızın Dili. *TDAY Belleten 1965*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 155-165.
- Fatsa, M. (2005). *XV. Ve XVI. Yüzyılda Giresun Kırsalının İdari ve Sosyal Tarihi*. Giresun: Giresun Belediyesi Yayınları.
- Fatsa, M. (2010). 15. ve 16. Yüzyıllarda Giresun. Ankara: Giresun İl Özel İdaresi Yayınları.
- Giresun Valiliği (1998). *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Giresun*. Ankara: Giresun Valiliği Yayınları.
- Goloğlu, M. (2000). *Trabzon Tarihi*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (2009). *Anadolu'da Aşiretler Cemaatler Oymaklar IV*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İmer, Z. (2005). Miladi Dönem Öncesi Orta Asya'da İpek. *Bilig*, 32, 1-32.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Kara, İ. (2010). Giresun Üzerine. İstanbul: Karahan Matbaacılık.
- Kaşgarlı Mahmut (2005). *Divan-ı Lügati't-Türk*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Köy Köy Türkiye (2003). *Köy Köy Türkiye Yol Atlası*. İstanbul: Map Medya Yayınları.
- Kufacı, A. (2016). *Giresun İli Güce Yöresi Araştırmaları*. Trabzon: Sonhaber Yayınları.
- Lezina, L. N., & Supreanskaya, A. V. (2009). *Bütün Türk Halkları*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Mostras, C. (2012). *Osmanlı İmparatorluğu Coğrafyası Sözlüğü*. (çev. Ömer Öztürk). İstanbul: Yaba Yayınları.
- Osmanlı Yer Adları-1 (2013). *Rumeli Eyaleti (1530-1556)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Osmanlı Yer Adları-2 (2013). *Anadolu, Karaman Rum, Diyarbakır, Arap ve Zülkadriye Eyaletleri (1514-1550)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Öztürk, Ö. (2005). *Karadeniz Ansiklopedik Sözlük-I*. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Roux, J. P. (2006). *Orta Asya Tarihi ve Uygarlık*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Sakin, O. (2006). *Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Saltık, V. (2016). Çepniler ve Güvenç Abdal Ocağı. Ankara: Kuloğlu Matbaacılık.
- Sezen, T. (2006). *Osmanlı Yer Adları*. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Sümer, F. (1992). *Tirebolu Tarihi*. İstanbul: Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Şemseddin Sami (1317). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: İkdâm Matbaası.
- T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü (1968). *Köylerimiz*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü (1976). *Türkiye Mülki İdare Bölümleri 1976*. Ankara: Güneş Matbaacılık.
- TDK (1993). *Derleme Sözlüğü VI*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekir, S. (2016). Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Rus İşgal Bölgelerinden Yapılan Göçler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16(32), 43-65.

- Toparlı, R. (1993). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tuna, H. (2017). 1969 Mihaliçcik doğumlu, Lise mezunu, muhtar (Kişisel görüşme: 15.09.2017).
- Tunçel, H. (2000). Türkiye’de İsmi Değişen Köyler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 23-24.
- Turan, O. (2004). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Uğur, A. (1991). Türkmen ve Avsarlarda Ad Verme veya Adlandırma Adetleri. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 55, 13-15.
- Umar, B. (1993). *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Yediyıldız, B. (1998). Türkiye’de Yer Adı Verme Usulleri. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 21-41.
- Yüksel, A. (2003). *Giresun Tarihi Yazıları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Yüksel, A. (2008). *Tirebolu Kazası Nikâh Kayıtları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Yüksel, A. (2013). *Tirebolu Kazası Nüfus Defteri*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Zachariadou, E. A. (2015). Trabzon’da Kuman Adları. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 8, 45-48.